

SURİYELİ KADINLAR BİTMİYEN ACILAR KAYBOLMAYAN UMUTLAR

NİSAN 2015

رابطة المرأة السورية
Syrian Women Association

Bhooth Center
for Studies

iHH
İNSANI YARDIM VAKFI

İÇİNDEKİLER

- 3 GİRİŞ
- 4 SURİYE'DE KADINA UYGULANAN FİZİKSEL VE PSİKOLOJİK ŞİDDET
- 17 GÖÇ EDEN SURİYELİ KADINLAR
- 24 REJİM GÜÇLERİNİN HEDEF ALDIĞI SİVİLLER
- 29 KİMSESİZ SURİYELİ KADINLAR
- 34 DİRENİŞİN SURİYELİ KADINLAR ÜZERİNDEKİ OLUMLU ETKİLERİ
- 42 SURİYELİ KADINLARA DESTEK İÇİN ÖNERİLER
- 44 SONUÇ

GİRİŞ

Suriyeli kadınlar, tarihlerinin en kötü dönemlerinden birini yaşamaktadır. Omuzlarına bir seferde yüklenen bu büyük sorumluluk, çok zor zamanlar geçirmelerine neden olmaktadır. Yurdunu terk etmek zorunda kalan Suriyeli kadın, geçmişte kendi evinin sultanı olarak huzur içinde yaşarken, bugün evsiz ve yurtsuz yaşamak zorunda bırakılmıştır. Suriye’de kalan ve direnişe destek veren kadınlar ise çocukları ve aileleriyle birlikte büyük bir tehdit altındadır. Bu aşırı yük ve zor koşullar altındaki Suriyeli kadınlardan yeni görevler üstlenmeleri ve farklı roller oynamaları da beklenmektedir. Kadınlar bazen ailelerinin tek sorumluları ve diğer aile fertlerinin hayatta kalabilmeleri için tek dayanakları olabilmektedir.

Ülkede yaşanan bu büyük insani krize rağmen, Suriye için hâlâ geleceğe umutla bakılmasına imkân veren bir durum söz konusudur. Zira Suriyeli kadınlar acılarla da dolu olsa, uzun vadede önemli bir aydınlanma ve bilinç sürecinden geçmektedir. Bu bilinçlenme onlara hayatın zorlu şartlarına dayanma gücü veren güçlü bir kişilik kazandıracak ve tüm zorluğuna rağmen geleceğin Suriye’sini inşa edecek yeni ve güçlü bir nesil yetiştirmelerinde temel rol oynayacaktır. Belki de Suriyeli kadınların bu hayati ve aktif rolü, onların zalim Suriye rejim güçlerinin hedefinde olmalarının en önemli sebeplerindendir. Zira rejim, kadınla birlikte direnişi ve toplumun tamamını cezalandırdığını düşünmektedir.

SURİYE'DE KADINA UYGULANAN FİZİKSEL VE PSİKOLOJİK ŞİDDET

**Suriye rejiminin
bu vahşi
savaşından
anne karnındaki
bebekler bile
katledilerek
nasibini
almaktadır.**

Suriye'de kadınlar devrimin başladığı günden bu yana her türlü şiddete maruz kalmaktadır. Devrimin barışçıl gösterilerden silahlı mücadeleye dönüşmesiyle rejim güçlerinin sivillere karşı uygulamaya başladığı aşırı baskı ve şiddetten en çok kadınlar etkilenmektedir. Dört yıldan bu yana Suriye rejimi, konvansiyonel olmayan her türlü silahla desteklediği katilleri eliyle -rejime destek veren azınlık gruplar hariç- Suriye halkının bütün bi-

leşenlerine karşı kadın, yaşlı, çocuk veya özürlü/engelli ayrımı yapmaksızın amansız bir savaş başlatmıştır. Rejimin bu vahşi savaşından anne karnındaki bebekler bile nasibini almaktadır. Örneğin 2013 sonlarında, Esed'in keskin nişancıları, Halep'te sokakta yürüyen hamile bir kadını hedef almış ve açılan ateş sonucu bir kurşun anne karnındaki cenine isabet etmiştir. Talihsiz kadın ölü bebeğini aldırma için operasyon geçirmek zorunda kalmıştır.

Suriye Rejimi Direnişi KırmaK için Kadına Şiddet Uyguluyor

Suriye’de rejimin baskı ve vahşetinden en çok etkilenen savaş kurbanlarının başında kadınlar geliyor. Zira rejim güçleri Suriyeli kadınlara karşı sistematik bir şiddet uyguluyor. Savaşın başladığı günden bu yana Suriye’de kadınlar katledildiler, gözaltına alındılar, tecavüze uğradılar

ve erkek akrabalarına şantaj amaçlı rehine olarak kullanıldılar. Suriyeli kadınlar, toplumdaki önemli konumları ve devrimdeki aktif rolleri nedeniyle rejim tarafından halk ayaklanmasına karşı her zaman hedefte oldu, psikolojik koz olarak kullanılmaya çalışıldı.

Cinayetler

Suriye İnsan Hakları İzleme Örgütü’nün (SİHİÖ) verilerine göre, ülkede öldürülen kadın sayısı, savaşta yaşamını yitiren toplam insan sayısının %9’unu oluşturmaktadır. 2013 ortalarına kadar 7.543 kadın Suriye rejimi tarafından katledilmiştir. Yine 257’si üç yaş altı bebek olmak üzere toplam 2.454 çocuk da bu süre zarfında rejim tarafından öldürülmüştür. Ülkede hâlâ akıbeti belli olma-

yan en az 155 kadın bulunmaktadır. Mayıs 2013’te rejim güçlerince Ban-yas’ta yapılan katliamda yaşamını yitiren çok sayıda kadın, ülkede hedef gözetmeyen soykırımın boyutlarını göstermektedir. Ağustos 2013 tarihinde al-Bayda ve Raas al-Nabe bölgelerine düzenlenen baskınlar yine katliama dönüşmüş ve iki köyde en az 70 kadın hayatını kaybetmiştir.

2013 ortalarına kadar 7.543 kadın Suriye rejimi tarafından katledilmiştir.

Kadınlar rejim güçleri ve muhalifler arasında çıkan çatışma ve düzenlenen askerî operasyonlar sırasında her an ciddi tehlikelerle karşı karşıya kalmaktadır. Öyle ki kadın ve çocuklar bu operasyonlarda canlı kalkan olarak kullanılmaktadır. Paraşütçü Khaled Yusuf al-Hammoud'un şu sözleri bu durumu anlamak için yeterlidir: "Suriye rejimine ait güçler, Özgür Suriye Ordusu ve diğer savaşıların saldırısından korktuklarından devriye gezerken ve baskın sırasında kadın ve çocukları tankların üstüne çıkmaya zorluyor."

Suriye'deki silahlı çatışmaların bir parçası olarak esir değişimi veya birilerine zarar verme amacıyla kadınları kaçırmak ve alıkoymak en çok uygulanan yöntemlerden biridir. Kaçırılan kadın sayısı ve ne yaşadıklarıyla ilgili doğru ve güvenilir bilgi, belge veya istatistiğe sahip olmamakla birlikte, en çok kadın kaçırma olayının Şam kırsalı ve Humus şehrinde olduğu tahmin edilmektedir. Bu konuyla ilgili kesin bir istatistik verememenin en önemli sebebi ise, tarafların esir değişimlerini güvenli bir şekilde gerçekleştirmek için bu tarz operasyonları büyük bir gizlilik içinde yürütmelerinden kaynaklanmaktadır.

Gözaltılar, Korkutma ve Cinsel Şiddet

Gözaltında olan Suriyeli kadın sayısı ile ilgili olarak SiHiÖ'nün ulaşabildiği rakam 4.500'dür. Bu rakama hüküm giymiş tutuklu kadınların sayısı da eklendiğinde 9.000 civarında kadının tehdit altında olduğu tahmin edilmektedir. SiHiÖ bünyesinde gözaltında olan kadınların dosyalarını

takip eden Nur al-Khatip, ülkede muhalif kadın tutukluların bulunduğunu ancak bunların sayısının az olduğunu belirterek şunları anlatıyor: "Suriye rejimi her zaman olduğu gibi uygulamalarında kadın erkek ayırımı gözetmiyor. Uyguladığı şiddet, kaçırma ve güç kullanma yöntemlerini

muhalif her türlü sese karşı kadın, erkek hatta çocuk ayrımı yapmaksızın gerçekleştiriyor. Yapılan işkencelerde bile kadın ve erkekler arasında fark gözetilmiyor. Üstelik kadınlar, polis karakollarında ve sorguya alındıkları yerlerde her türlü hakarete, psikolojik ve fiziksel saldırıya maruz kalıyor. En temel ihtiyaçlarını dahi gidermelerine izin verilmeyen kadınlar, ayrıca erkek güvenlik elemanları tarafından aranırken onur kırıcı muameleye, küfre, tehdide ve tecavüze varan cinsel tacizlere uğruyor.”

Suriye’de kadınların karşı karşıya kaldığı en çirkin ve vahşet dolu ihlal, bütün şekilleriyle cinsel şiddettir. Bu, cinsel taciz veya tecavüzle korkutmak, cinsel taciz veya tecavüz şeklinde vuku bulmaktadır. Ülkede cinsel şiddet, Suriye rejim güçlerinin sıkça ve sistematik bir şekilde başvurduğu başlıca yöntemlerden biri haline gelmiştir. Gerek baskınlarda ve arama noktalarında gerekse hapishaneler ve tutuk evlerinde halkın direncini ve iradesini kırmak amacıyla bu tarz çirkin uygulamalara başvurulmaktadır. Ayrıca, muhaliflerden intikam almak amacıyla kadın ve kız çocukları kullanılarak erkekler, hassas oldukları şeref ve namus konusunda yıpratılmaya çalışılmaktadır. Beşşar Esed rejimi bu

tür uygulamalarla halkta ve direnişçilerde çaresizlik ve umutsuzluk duygusunu yaymaya çalışmaktadır. Ülkede ne yazık ki küçük kız çocukları bile cinsel şiddete maruz kalmaktan kurtulamamaktadır. Aralarında dokuz yaşında çocukların da olduğu çok sayıda kız çocuğuna ailelerinin gözü önünde tecavüz edildiğine dair birçok vaka tespit edilmiştir. Zira, Esed taraftarları bu tarz saldırıların getireceği psikolojik yıkımın halkın iradesini ve direncini kırmada her türlü yıkımdan daha etkili olduğunu bilmektedir.

SiHiÖ, sadece 2013 yılında 6.000 civarında kadının tecavüze uğradığına

Suriye'de kadınların karşı karşıya kaldığı en çirkin ve vahşet dolu ihlal, bütün şekilleriyle cinsel şiddettir.

ve bundan dolayı da sayısı tahmin edilemeyen istenmeyen gebelik ve doğum vakaları olduğuna işaret etmektedir. Tecavüz dışında cinsel şiddete uğrayan kadın sayısı ise 7.500 olarak tahmin edilmektedir. 2015'e uzanan süreçte ise bu rakamın sistematik biçimde arttığı gözlenmekte ve bilgiye ulaşmanın her geçen gün zorlaşması nedeniyle net sayılar artık tespit edilememektedir. İstenmeyen gebeliklerdeki artışa dikkat çeken Nur al-Khatib, cezaevinden kurtulan kadınlarla yapılan görüşmelerde birçok kadının gözetimdayken hamile kaldığını, bu kadınların hapisten çıktıktan sonra da kürtaj yaptırdığını belirtmektedir.

Bu uygulamalar dışında, hamile kadınlar dahi bu zulüm ve işkencelere maruz kalmaktadır. SiHiÖ'den Nur al-Khatib'in aktardığına göre, Suriye'de rejim güçleri tarafından gözetim altına alınan birçok hamile kadına ne herhangi bir tıbbi bakım ne de ihtiyaç duydukları ilaç, yiyecek, içecek gibi temel gereksinimleri sağlanmaktadır. SiHiÖ verilerine göre Humus Merkez Cezaevi'nde sekiz, Adra

Merkez Cezaevi'nde ise beş doğum vakası tespit edilmiştir. Anneler ve bebekleri hem yetersiz beslenme ve sağlıksız ortamlar hem de gerekli ilaç ve tıbbi destek sağlanmadığı için çok ciddi sağlık sorunları ile karşı karşıya kalmaktadır. Örneğin, uzman doktor çağırmayı reddeden cezaevi memuru yüzünden Adra Merkez Cezaevi'nde dünyaya gelen bir bebeğin doğumdan sonra yaşadığı sağlık sorunlarından dolayı hayatını kaybettiği rapor edilmiştir.

SiHiÖ kurucusu ve müdürü Fadl Abdulgani Suriyeli kadınların karşı karşıya kaldığı zorlukları şu sözlerle özetliyor: "Suriyeli kadınların karşılaştıkları şiddet olayları çağdaş tarihin en zalim ve vahşet dolu olaylarıdır."

Elbette bu vahim durumu en açık ve doğru haliyle bizzat bu acı tecrübeleri yaşayan gözetim altına alınmış veya tutuklanmış kadınlar anlatabilir. Ancak onlar bu vahşeti ve insanlık dışı uygulamaları anlatmakta zorlanıyorlar. Bu tür uygulamalara maruz kalmış kadınlardan öğrenebildiklerimiz sadece buzdağının görünen kısmı.

Mağdur Hikâyeleri

Nora, Suriye rejimi tarafından hapsedilmiş eski tutuklulardan biri. 1982 Humus doğumlu olan Nora'yı mülteci olarak kaldığı Türkiye'nin Reyhanlı ilçesinde bulduk. Evli ve üç erkek çocuk annesi Nora, Haziran 2012'de gözaltına alındıktan sonra 11 ay tutuklu kalmış. Tutuklandıktan sonra Humus Merkez Karakolu'ndan Şam'daki Filistin Karakolu'na götürülmüş, oradan da Şam Adra Cezaevi'ne konulmuş. Tutukluluğu süresince pek çok yer dolaştırılan Nora'nın götürüldüğü diğer yerler ise Şam'daki Hava İstihbarat Merkezi, Şam 62 No.lu Emniyet Şubesi, Şam 215 No.lu Emniyet Şubesi ve Şam Ceza Şubesi.

Önce silah taşıma suçlamasıyla askerî mahkemeye çıkarılan Nora, daha sonra farklı suçlamalarla (fuhuş, gösteri düzenlemek ve gösterilere katılmak) sivil mahkemeye çıkarılmış ancak bu suçla-

malarla ilgili olarak 700 bin Suriye lirası kefalet karşılığında tutuksuz olarak yargılanmasına hükmedilmiş. Şam Ceza Şubesi'nde de terör olaylarına katılmakla suçlanan Nora, sonraki süreçte esir değişimi yoluyla serbest bırakılmış.

Rejim hapishanesinde yaşadıklarına dair şunları anlatıyor: “Hepsi unutamadığım acı dolu anlar. Unutmakta zorlanıyorum ama yine de hayatta olduğum için Allah'a hamdediyorum. Tutuklu kaldığım süre boyunca her türlü fiziksel ve psikolojik işkenceye maruz kaldım. Beni en çok acıtan bu saldırıların çoğunun çocukların gözleri önünde yapılmış olması. Bana tecavüz edilirken bayılmışım. Üç yaşındaki oğlum o an öldüğümü zannetmiş ve hâlâ öyle düşünüyor. Beni annesinden farklı biri sanıyor. Gerçek annesinin öldüğünü zannediyor. Uzun süre benimle sadece işaretlerle konuştu. Tecavüz olayı sağ-

liğimi da çok kötü bir şekilde etkiledi. Rahatsızlığımın sebebiyle ameliyat olmak zorunda kaldım ve bu durum bende kalıcı bir sakatlık bıraktı. İşken-
ce esnasında tahta bir sopayı cinsel
uzvumdan sokup çıkarıyorlardı. Bu
tahta parçaları daha sonra ameliyatla
çıkarıldı.”

Nora, rejim hapishanelerinde karşılaş-
tığı fiziksel ve psikolojik işkencelerden
kurtulup serbest bırakıldıktan sonra
ne yazık ki toplumdan gereken yakınlığı
ve desteği bulamamış; “Cezaevinden
çıktığımda kocamın akrabaları benim-
le konuşmaktan kaçınıyordu. Sadece
kız kardeşim benimle konuştu.” diyen
Nora’nın anlattıklarından, Suriye’de te-
cavüze uğrayan kadınların ruhsal duru-
munun vicdani boyutuyla dikkate alınıp
değerlendirilmediği açıkça anlaşılıyor.
Tecavüze uğrayan ve aslında mağdur

ve kurban olan bu kadınlara utanç ve
nefretle bakanlar dahi olabiliyor. Savaş
suçu ve insanlığa karşı işlenmiş suç ol-
duğu kabul edilen bu eylemler ne yazık
ki toplumun gözündeki hâlâ kadına yük-
lenen bir suç olarak görülüyor. Böyle
bir işkenceye maruz kalmış olan bir ka-
dın, tecavüzün etkilerinden kurtulmak
için tedavi olmak istese de toplumun
bir kesiminin hastalıklı ve sakat yaklaşı-
mı sebebiyle bunu yapamıyor.

Bu tür bir şiddete maruz kalmış kadın-
lardan biri olan Nora, bu durumla ilgili
düşüncelerini şu sözlerle dile getiriyor:
“Toplumun cinsel şiddete uğrayan ka-
dınlara bakışı hiç adil değil. İnsanların
aşağılayan ve suçlayıcı bakışları, gözal-
tına alınan veya cinsel şiddete uğrayan
kadında dışlanmışlık hissi yaratıyor ve
bu yaklaşım en yakınınızdaki insanlar-
dan bile gelebiliyor. İnsanların Allah’tan

korkmalarını ve şiddete uğrayan tüm kadınlara saygı ve sevgiyle bakmalarını ve onlara doğru ve adil bir şekilde davranmalarını rica ediyorum.”

Ancak Nora, yaşadığı onca işkenceye ve kötü muameleye rağmen mücadelesinde yenik düşmeyen kayda değer örnek bir vaka. Onun en büyük desteği olan kocası, cezaevinden çıktığı günden itibaren Nora'ya hep sahip çıkmış ve çevresindeki diğer kişiler gibi bir tutum sergilememiş. Kocasının her şeye rağmen yanında durduğunu ve bu yıkımı atlattırmasında büyük payı olduğunu söyleyen Nora; “Hapisten kurtulduktan sonra kocam bana yaşadıklarından utanmamamı, hatta mücadelemden gurur duymamı söyledi.” diyor. Gelecekle ilgili düşüncelerini sordüğümüzda; “Geleceğe imanla ve yüce Allah'ın nızası çerçevesinde bakıyorum.

Bu, Allah'ın iradesi ve takdiri ve ondan kaçışımız yok. Gözaltı sonrası oluşturulan psikolojik engelleri kırmak gerekir. Unutmak ise alemlerin rabbi olan Allah'ın bir nimetidir.” diye ekliyor.

Çalıştığı mutfaktan ve bu projenin hayatını nasıl değiştirdiğinden bahseden Nora; “Kız arkadaşlarımla birlikte hazır yemek üretimi yapan bir mutfak projesinde çalışıyoruz. Bu proje içimizdeki psikolojik engelleri kaldırmada ve özgüvenimizi arttırmada bize yardımcı oluyor.” diyor. Suriye'deki devrimin hayatına olumlu etkileri olup olmadığını sordüğümüzda Nora'nın yanıtı; “Toplumumuzu ve bizden çok uzak olan her türlü siyasi değişimi anlamaya başladık.” şeklinde oluyor. Bu cevap kısa ve basit olmasına rağmen içinde derin anlamlar ve göz ardı edilemez gerçekler barındırıyor. Geleneksel Suriyeli kadın uzun zamandır karanlığa gömülen bu bölgenin aydınlanma araçlarından biri haline gelmiştir. Eskiden zayıflığın ve geri kalmışlığın sorumlusu olmakla suçlanan bu değerli varlıklar; artık saygın, insani ve çağdaş rollerini üstlenmiş durumda ve toplumun yeniden inşasında başrolü oynamakta.

Nora, yaşadığı acıları kısmen de olsa atatabilen olumlu örneklerden biri. Tecavüz sonrası mağdur olan kişide birçok olumsuz duygular kalıcı hale dönüşür. Hepsini birden yüklenmekse kişiyi çok zor bir sürece sokar. Utanç, aşağılanma, sıkıntı hissi, şaşkınlık, öfke, depresyon, travma sonrası stres bozukluğu ile gelen birçok rahatsızlık ortaya çıkabilir. Nora örneğinde bu durumun oluşturduğu travmada az da olsa olumlu yönde iyileşme olduğu görülüyor. Tutuklu kadınlara destek sağlamaktan sorumlu Suriye direnişinde aktif rol alan kadın aktivistlerden biri, bu durumu şöyle açıklıyor: “Gözaltına alınan kadınlar az veya çok, kesinlikle hayatlarının kalan kısmında, yaşadıkları bu travmadan etkilenirler. Bu etkinin şiddeti, kadının tahammül sınırına ve sıkıntılarla başa çıkma gücüne bağlıdır. Kadın

“Tutuklu kaldığım süre boyunca her türlü fiziksel ve psikolojik işkenceye maruz kaldım. Beni en çok acıtan bu saldırıların çoğunun çocuklarımla gözleri önünde yapılmış olması.”

hapisten çıktıktan sonra uzun süre bedensel ve ruhsal sorunlar yaşar. Bu durumun etkileri kadından kadına değişiklik gösterir. Yaşadıkları sıkıntıları atlatmış gibi gözükseler de bu kadınlardaki birçok ruhsal değişikliği günlük hayatlarındaki davranışlarından anlayabiliyoruz. Bazıları, yalnız bırakılma duygusunu hatırlattığından karanlıkta uyumaktan korkarken bazıları yaşananları unutturduğunu iddia ettiği sigaraya başlamaktadır.”

Cinsel şiddet ve korkutma eylemleri sadece gözaltındaki kadınlarla sınırlı değildir. Rejim güçleri çeşitli baskınlar, katliamlar, aile fertlerinin gözleri önünde tecavüzler ve insanlık dışı uygulamalarla korku salmak için her fırsatı kullanmaktadır. İnsanların dile getirirken bile zorlandıkları fiilleri, rejim askerleri, Allah korkusu duymadan gerçekleştirmektedir.

Bu çalışma kapsamında görüştüğümüz kadınlardan biri de ailesi gözünün önünde katledilen Fevziye

Hanım. 1969 Humus doğumlu olan Fevziye Hanım, yedi kız annesi bir dul. Türkiye-Reyhanlı'da mülteci olarak erkek kardeşi ve kalabalık ailesiyle birlikte yaşıyor. Hikâyesini dinlerken yüzünde gördüğümüz üzüntü ve çaresizliği unutmak, hissettiği ızdırabın büyüklüğünü ve içinde bulunduğu travmayı görmemek mümkün değildi. Büyük bir keder içinde başından geçenleri anlatırken gözyaşlarını tutamayan Fevziye Hanım'ın anlattıkları dinleyenlerin kanını donduracak nitelikte: "2012 yılı Haziran ayıydı. Katliam yaklaşık dört saat sürdü. 15.30 civarı başlayıp 19.00 gibi bitti. Köpekleriyle birlikte yaklaşık 1.000 asker yakınlardaki dört köyden (al-Fallah, al-Kabo, al-Şarkiliyye ve al-Aoz köyleri) gelerek saldırdılar. Tam teçhizatlıydılar. Evim askerlerin saldırdıkları mahallenin tam ortasıydı. Çiftliğe yaklaştıklarında köpekleri ve diğer çiftlik hayvanlarını öldürmeye başladıklarını gördüm. Bize daha fazla yaklaşmamacaklarını zannediyordum. Eşimin akrabalarının evleri birbirine bitişik durumdaydı. O bölgeye girer girmez eşimin ailesinden (Abdurrazık soyadını taşıyan) yaklaşık 170 kişiyi katlettiler. Cesetler üst üste yığılmıştı. Öldürülenler arasında kadın ve çocuklar da vardı. Bu vahşete nispeten uzakta olan evimden olan biteni görebiliyordum. Sonra arkama bir baktım, askerler evimin içine dolmuşlar. 24 askerdi. Bizi evin bir köşesinde sıkıştırıp ellerindeki tüfekleri kullanarak dövmeye başladılar. Ardından dört kızıma tecavüz edip vahşice öldürdüler. Bu acımasız ve vahşet dolu katliamdan son hatırladığım, bir askerin kızlarımdan birini göğsünden çektiği idi. Kızım direnince onu dövüp babasının gözleri önünde tecavüz etti. Buna engel olmaya çalışan kocamı kurşun yağmuruna tutarak katlettiler. Birkaç saat sonra uyandığımda topuklarıma kadar kan içinde olduğumu gör-

düm ve anladım ki bana da tecavüz etmişler. Üstümde yırtık geceliğimle kocam ve kızlarımdan cesetlerinin arasına atmışlar. Belli ki köpekler öldüğümü sanmışlar. Etrafıma baktığımda bana korku ve acı dolu gözlerle bakan küçük kızımı gördüm. İlk başta şoktan ne yaptığımı farkında değildim. Askerler gelmeden önce yemek yediğimiz tepsi kan içindeydi. Kalktım tepsiyi mutfığa götürüp yıkadım. Kendime geldiğimde yarım çağırmaq için dışarıya koştum."

Ciddi psikolojik sorunlar yaşayan Fevziye Hanım bir kadın kuaföründe çalıştığını ve bu acıları atlatmak için elinden geleni yaptığını söyleyerek şöyle devam etti: "Şu an yanımda kaldığım erkek kardeşim dışında kimse bana destek olmadı ve hiç kimse yardım elini uzatmadı. Göç ettikten sonra hayatımda olumlu değişiklikler olduğunu düşünmüyorum. Aileme ve çocuklarıma olanları hatırlayınca her an ölmeyi diliyorum." Bu sözlerden sonra hıçkırığa ağlamaya başlayan Fevziye Hanım'ı sakinleştirmekte zorlanan arkadaşımız, onu konuşturarak acılarını tazelemiş olmaktan büyük üzüntü duyduğunu anlattı.

Cinsel şiddet ve korkutma eylemleri sadece gözaltındaki kadınlarla sınırlı değildir. Rejim güçleri insanlık dışı uygulamalarla korku salmak için her fırsatı kullanmaktadır.

Gözüne Alınan ve Tecavüze Uğrayan Kadınların Psikososyal ve Sağlık Sorunları

Gözüne alınan ve tecavüze uğrayan kadınlar ağır psikolojik rahatsızlıklar yaşamaktadır. Ürdün'de bir Ruh Sağlığı Merkezi'nde şiddet ve ağır hak ihlallerine uğrayan kadınlarla ilgili faaliyet gösteren bölümün sorumlusu Dr. Hale Abdulhamid, yaşanan bu tür sıkıntılar sonrası en çok karşılaşılan psikolojik durumun post-travmatik bozukluk olduğunu belirtiyor. Bu durum, böyle bir olay yaşayan kadını diğer insanlardan kaçmaya itiyor. Tekrarlayıcı ve rahatsız edici düşünceler, olayla ilgili kâbuslar, kâbus görme korkusuyla uykuya dalma güçlüğü, öfke patlamaları, olay anını yaşıyor-muş gibi hissetme, olayı anımsatan nesne ve kişilere karşı aşırı hassasiyet,

aşırı korku vb. durumlar tecavüze uğrayan kadınlarda sıkça görülen bulgular arasında.

Gözüne alınan ve tecavüze uğrayan kadınların psikoterapiye verdikleri olası yanıtların değişken olduğunu belirten Dr. Abdulhamid; "Tedaviye olumlu yanıt verenlerin sayısı çok sınırlı. Bu mağdur kadınları içine alacak, onlara yönelik çalışmalar yapacak özel uzmanlardan kurulu bir yapı oluşturulmadığı sürece de bu yanıtlar sınırlı kalmaya devam edecektir. Bu durumun en önemli sebebi ise, hiçbir yerde peşlerini bırakmayan toplumsal damgadır. Bunun yanı sıra ailenin ve akrabaların bakışları, dışlanmışlık hissi, topluma güvensizlik, özgüven eksikli-

ği, din adamlarının ve toplumun önde gelen şahsiyetlerinin konuya gerekli hassasiyette yaklaşmamları, bu kadınlara yönelik uzun vadeli psikolojik destek programlarının eksikliği vb. birçok faktör kadınların bu durumu atlatmalarını ve huzurlu bir yaşama adım atmalarını engellemektedir.” diyor.

Dr. Hale Abdulhamid, verdiği örneklerden birinde tecavüz hikâyesini bilen birinden evlilik teklifi alan Suriyeli bir kadının depresyon ve anksiyete belirtileri yaşamaya devam ettiğini ve birçok kez intihara kalkıştığını anlatıyor. Bu örnekte durumu daha vahim hale getiren ise, kadının tecavüz olayı sonrası hamile kalması ve evlenmeden önce doğan bebeğin akıbetinin halen bilinmemesi.

Ayrıca yine bazı Suriyeli aileler, ömür boyu böyle bir utanç ve ruhsal çöküntü yaşamamak için tecavüz edilmesi yerine kızlarını öldürmeyi tercih ediyor. Zira yaşadıkları psikolojik hasara ve kurban oldukları gerçeğine bakılmaksızın, toplum ne bu kadınlara ne de ailelerine anlayış gösteriyor. Toplumun tecavüze uğrayan kadına bakışı bir acıma hissi barındırmamasına karşın ne yazık ki sosyal anlamda bu durumun kabullenilmesi hâlâ mümkün

olamıyor. SİHİÖ bünyesinde tutuklu kadınlarla ilgili çalışan birimin sorumlusu, bu tür vakalara çok sık rastlandığını belirtiyor: “Tutuklanan kadınların acıları cezaevinden çıktıktan sonra da bitmiyor. Rejim mağduru olan bu kadınlar bundan sonra da gözaltında yaşadıklarını kabullenemeyen kapalı toplumun mağduru oluyorlar. Psikolojik ve sosyal boyutları olan bu tecrübe, gözaltına alınan kadınların peşini ömür boyu bırakmıyor. Kadınlara yönelik siyasi tutuklamaların yarattığı olumsuz etkiler, erkeklerden kat kat fazla. Bunun temel sebebi ise, Suriye aile yapısının olmazsa olmazı namus ve iffet kavramları. Kadınların cezaevinden çıkmasıyla onlar için yeni bir süreç başlıyor. Bu süreçte kadın yalnızlığa mahkûm oluyor ve topluma entegre olmakta zorluk yaşıyor. Bu durum bazen kadınları intihara kadar sürükleyebiliyor. Son intihar vakası Eylül 2014’te Halep’te kaydedildi. Cezaevinde tecavüze uğrayan bir kadın, ailesi onu kabul etmediği için intihar etti. Bu kadınların sağlık sorunlarının giderilmesi ve tedavi süreleri ise, rejim cezaevlerinde yaşadıkları sürece bağlı olarak değişiyor. Vakaların çoğu idrar yolları hastalıkları, jinekolojik sorunlar, kas ağrıları, diyabet ve hipertansiyon gibi kronik hastalıklardan mustarip.”

Bazı Suriyeli aileler, ömür boyu böyle bir utanç ve ruhsal çöküntü yaşamamak için tecavüz edilmesi yerine kızlarını öldürmeyi tercih ediyor.

GÖÇ EDEN SURİYELİ KADINLAR

İltica, Suriye'deki silahlı çatışmaların doğurduğu en büyük insani sorunlardan biri. Zira zulüm, asker ya da sivil, suçlu ya da masum ayrımı yapmıyor. Milyonlarca Suriyeli yurtlarını bırakıp civar ülkelere kaçmak zorunda kaldı. Resmî veya gayiresmî rakamlar arasındaki farklılıklara rağmen, Birleşmiş Milletler Mülteciler Yüksek Komiserliği (BMMYK) verilerine göre Suriye'de iç savaşın devam ettiği ilk 3,5 yılda Türkiye başta olmak üzere diğer ülkelere sığınanların sayısı 3 milyonu geçmiş durumda. Ancak resmî olmayan gerçek rakamların bunun çok üzerinde olduğunu tahmin etmek hiç de zor değil. Mültecilerin büyük bir kısmını (en az %75) çocuk ve kadınlar oluşturuyor. Ülke içinde göç edenlerin sayısı 6,5 milyonu bulurken, toplam mülteci sayısı Suriye nüfusunun yarısına ulaşmış durumda. Mültecilerin yarısından fazlası ise çocuk. İç savaş öncesinde Suriye'nin nüfusu 23 milyon civarındaydı.

Yaşanan krizin büyüklüğü konusunda BMMYK'dan António Guterres şunları söyledi: "Burada ürkütücü bir durumla karşı karşıyayız. Suriye krizi çok uzun yıllardır karşılaştığı-

mız durumların çok ötesinde. Bu da siyasi bir çözüme duyulan ihtiyacı çok daha önemli hale getiriyor. Şu an için uluslararası insani müdahalenin desteklenmesi hayati önem taşıyor."

İltica etmek zorunda kalmak, Suriyeli kadınlar üzerinde derin izler bırakıyor. Bunun en önemli sebebi ise; kadınların yetişkin mültecilerin çoğunluğunu oluşturmaları, çocukların bakımı için doğrudan sorumlu olmaları ve doğaları gereği iltica şartları altında sağlanması zor olan mahrem ve kişisel ihtiyaçlarını karşılayamamalarıdır. Suriyeli kadınlara "ev hanımlığı" sıfatı deyim yerindeyse yapılmıştır. Bu duruma ister olumlu anlamlar yüklensin ister olumsuz, gerçek olan Suriyeli kadınların başlarına gelenler karşısında şokta ve şaşkınlık içerisinde olduğudur. Evlerinde güven içerisindeyken bir anda kendilerini son derece ilkel koşullardaki çadırlarda bulan bu kadınlar, burada kendilerine bakıp sahip çıkacak bir erkeğin eksikliğini yaşıyor. Zira Suriye toplumunda erkekler, günlük hayatta gerekli temel ihtiyaçları temin eden başaktörlerdir.

Suriye'de iç savaşın devam ettiği ilk 3,5 yılda Türkiye başta olmak üzere diğer ülkelere sığınan Suriyelilerin sayısı 3 milyonu geçmiş durumda. Mültecilerin büyük bir kısmını (en az %75) çocuk ve kadınlar oluşturuyor.

Göçle Gelen Hayat

Kamplarda yaşayan birçok kadın günlük yaşamın temel gereksinimlerini sağlamakta ve kamp hayatına alışmakta zorlanıyor. 38 yaşında İdlib'li bir kadın olan Gofran da onlardan biri. Dikiş nakış işi yapan Gofran, memur olarak çalışan kocasıyla birlikte Şam'daki evlerinde huzurlu bir hayat yaşıyormuş. Rejim güçlerinin Şam'ın bazı mahallelerine uyguladığı kuşatma nedeniyle (Gofran'ın yaşadığı Seyyide Zeynep/al-Hojayra mahallesi de bunlar arasında) buradaki insanlar açlık tehlikesiyle karşı karşıya kalmış. Gofran ve eşi de yiyeceklerinin tükenmesi üzerine açlıktan ağlayan çocuklarının gözyaşlarına dayanamayarak göç etmeye karar vermiş.

Rejim güçlerinin ilk arama noktasında, diğer mahallelere yapılan baskın

ve bombardımanlar sırasında yaralı taşımaya katılan kocası, terör suçlamasıyla gözaltına alınmış. Yedi çocuğuyla birlikte (en büyüğü 17, en küçüğü 3 yaşında) yola devam eden Gofran, kendi köyüne ulaşmış. Ancak köyüne yapılan saldırılar ve atılan varil bombalarına dayanamayarak nispeten daha güvenli olan İdlib'in kuzey kırsalına gitmeye karar vermiş. Fakat orada da yeni bir trajedi ile karşı karşıya kalmış: kamp hayatı. Yedi çocuğuyla birlikte dokuz metrekarelik bir çadırda yaşamaya mahkûm olan Gofran, ikinci el kıyafetler satın alarak çok cüzi kârlarla satmaya başlamış.

Bu yolla yedi çocuğunun açlığını bir nebze olsun gidermeye yetecek bir gelir elde eden Gofran'ın en büyük korkusu ise her türlü insanın bu-

lunduğu bu kampta kızlarına zarar gelmesi. En büyük arzusu kızlarının erken yaşta da olsa bir an önce evlenmeleri. Kampta yaşça küçük olan çocukları için göstermelik bir ilkokul dışında ortaokul veya lisenin olmamasından yakının Gofran, kamptaki otorite yokluğunda kontrolsüz dolaşan silahlı kişi ve grupların sebep olduğu güvensiz ortamdan da oldukça muzdarip. Ayrıca her türlü hastalığa davetiye çıkaran altyapı eksikliği, kanalizasyon atıklarının her yerde olması, kaynağı belli olmayan kullanıma uygunsuz depolarda getirilen sular dışında temiz içme suyuna erişememe, onları ne yazık ki sıcakından ne de kışın soğuktan koruyan ilkel çadırlarda geçen hayatları başlıca sorunları arasında.

Eşi şehit olduktan sonra sıkıntıları kat kat artan Gofran, evine döneceği günün bir an önce gelmesini istiyor. Zira yaşadığı hayatın belirsiz-

liği ve eğitimsiz kalan çocuklarının geleceği ile ilgili endişeleri sebebiyle psikolojik olarak rahatsızlanmış. Ancak ne yazık ki çektiği bu ruhsal, ekonomik ve sosyal çöküntüden onu kurtaracak veya en azından yardım elini uzatacak kimsesi yok. İç savaşı kendisinin ve çocuklarının başına gelmiş bir bela olarak tanımlayan Gofran; “Savaş bizlere hiçbir şekilde fayda getirmedi. Artık geleceğimiz tamamen belirsiz. Günümüzü yaşamaktan ve karanlık yarını beklemekten başka hiçbir şey yapmıyoruz. Artık ne düşünmeye ne de yarın için plan yapmaya cesaret edebiliyoruz.” diyor.

1993 doğumlu Amine de çok zor günler geçiren Suriyeli mültecilerden biri. Altı aylık bebeği ile dul bir kadın olan Amine’nin eşi 22 Mart 2014’te el-Sahel çatışmalarında şehit düşmüş. Antakya’ya gelen Amine burada kimsesiz bir hayat yaşıyor. Hiçbir eğitimi olmayan

Kamlarda yaşayan birçok kadın günlük yaşamın temel gereksinimlerini sağlamakta ve kamp hayatına alışmakta zorlanıyor.

Amine'nin iş bulmasına yardımcı olacak herhangi bir mesleki becerisi de yok. Bebeği için endişelenen genç kadın, yaşadığı Cebele kasabasından kaçarak Türkiye'ye sığınmış. Amine'nin anlattığına göre, ne kendi ailesi ne de eşinin ailesi ona yardım edebilecek durumda; zira her iki ailenin de ekonomik durumu çok kötüymüş. Günlük ihtiyaçlarını karşılayabilecek kadar bile düzenli yardım alamadığını söyleyen Amine'ye ihtiyaçlarını sordumuzda; Türk ev sahibinin hiç taviz vermediği ev kirası, süt ve kışlık elbiseler başta olmak üzere bebeğin temel ihtiyaçları, soba, odun ve elektrik faturasının ödenmesi, diyor. "İstediklerim bir insanın hayatta kalabilmesi için temel ihtiyaçlardan ötesi değil. Türkiye'nin soğuğunu düşününce bebekli bir annenin ısıtması olmayan bir evde yaşamasının zorluklarını tahmin edebiliyor musunuz?" diyen Amine'nin durumu, başını sokabileceği bir evde yaşayan kadın mültecilerin koşullarını ortaya koyarken; açıkta,

çadırlarda yaşayan kadınların halini düşündürüyor.

Amine'nin tek derdi sadece yiyecek, içecek ve ısınma değil elbet. Yabancı bir ülkede ailesinden uzak, yalnız yaşamının korkusu da var. Tek başına dışarı çıkmaya korkuyor, hatta bebeğinin aşılarını bile komşuları olmadan gidip yaptırmıyor. Tek temennisi, çocuğunu evde yalnız bırakmasını gerektirmeyecek veya bir başkasına emanet etmek zorunda kalmayacağı bir zanaat öğrenip çalışabilmek ve hayatını sürdürebilmek için yeterli parayı kazanmak.

Gofran ve Amine, ailelerine bakacak erkek olmadan, mülteci olarak hayata tutunabilmek için uğraşan yüz binlerce Suriyeli kadından sadece ikisi.

Lazkiye kırsalındaki kamplarda yaşayan kadınlar da Gofran ve Amine'den şanslı değiller. O bölgede de bir grup kadınla konuştuk. Şikâyetlerinin merkezinde göçün

kaçınılmaz sonucu olan bunalıcı rutin hayat tarzı vardı. Bulundukları yerde yemek yapmak, etrafı süpürmek ve temizlikten başka hiçbir iş yapmadıklarını söyleyen bir kadın; “Bir şeyler üretmek istiyorum. Okula dönmeyi, üniversiteye gitmeyi düşünüyorum. Ama artık hepsi bir hayal. Bulduğumuz bölgede dikiş nakış veya dil kursu olmasını isterdim ancak burada okumak için kitap bile bulamıyoruz.” diyerek içinde bulundukları ruh halini anlatmaya çalışıyor.

Bir diğerine söylemek istediği bir şeyler olup olmadığını sorduğumuzda; “Evlerimiz gitti, ne yazık ki rızkımız da.” diyor. Bir başkası; “Bizim için yapacağınız her şeyi kabul ediyoruz, yeter ki bizi bu can sıkıntısından kurtarın.” diyerek yardım istiyor. Belli ki Suriyeli mülteci kadınların yiyecek, içecek ve ilaç ihtiyaçlarını karşılamak onların ruh sağlığı için yeterli olmuyor. Onlar nasıl olacaksa olsun kayda değer bir şeyler yapmaya ve üretmeye

can atıyorlar. Bölgede karşılaştığımız kadınların çoğunun eğitim seviyesi düşük olmasına rağmen (aralarında okuma yazma bilmeyenden dokuzuncu sınıfı okumuş olanlara kadar çeşitli eğitim seviyesinde olanlar var ama liseyi bitiren yok) yine de çalışmaya ve üretmeye çok açlar. Ancak ne yazık ki kamplarda hayatlarına katkı sağlayacak, bir şeyler üretmelerine imkân verecek hiçbir seçenekleri yok.

Mülteci Kamplarında Küçük Yaştaki Kızların Evlendirilmesi

Kadın mültecilerin karşı karşıya kaldığı en önemli sorunlardan biri de küçük yaşta yapılan evliliklerdir. Bu vakaları doğrulayacak resmî istatistikler ve kesin veriler olmamasına rağmen, sosyal yardım projelerinde çalışan birçok gönüllü, erken evlilik vakalarının mülteci kadınlar arasında hızla yayıldığını rapor etmektedir. Ürdün'deki al-Zatary Kampı örneğini veren Dr. Musaa-da Mahfuz, Ürdün'deki Ruh Sağlığı Merkezi tarafından yürütülen ve Suriyeli mülteci kadınlara erken evliliğin zararlarını anlatmayı amaçlayan bilinçlendirme projesinin sorumlusu. Zamanının büyük bölümünü

al-Zatary Kampı'nda geçiren Dr. Mahfuz, bu konuda pek çok çalışma yapmakta ve çok sayıda sosyal projenin hayata geçirilmesine yardımcı olmakta. Bunlar arasında, 12-16 yaş arasındaki genç kızları bilinçlendirmeyi amaçlayan "Kızların hayalleri" ve aileleri benzer konularda eğiten "Ebeveyn rehberliği" projeleri sayılabilir. Genç kızlara okullarını bitirmeleri öğütlenen ve gelecekleri için okumanın önemini vurgulandığı bu çalışmalarda ayrıca 16 yaşını doldurmadan yapılan evliliklerin beden ve ruh sağlığı ile sosyal gelişim üzerindeki olumsuz etkileri anlatılıyor.

al-Zatary Kampi'ndaki erken evliliklerin sebepleri hakkında konuşan Dr. Musaada Mahfuz, Suriye toplumunun bazı kesimlerinde bunun alışagelmış bir uygulama olduğunu belirterek; "Bu kampta kalanların çoğu erken evlendirmelerin çok yaygın olduğu Deraa bölgesinden gelmiş, bu nedenle küçük yaştaki kızların evlendirilmesi bu insanlar arasında yadırganmıyor. Bunun dışında maddi yükü hafifletmek de bu uygulamanın önemli sebeplerinden biri. Ayrıca kampta kolayca yayılan dedikodular ve sıklıkla maruz kalınan tacizler sebebiyle aileler kızlarını en kısa zamanda evlendirip bir bakıma sorumluluktan kurtulmak istiyor. Erken evlenmenin kızların hayatlarının her aşamasında pek çok olumsuz etkisi oluyor. Henüz gelişme çağındaki bir genç kızın hamile kalması durumunda karşılaşılabilecek sağlık sorunları bunlardan sadece biri. Örneğin 21 yaşında ve daha önce yedi kez sezeryan doğum yapmış genç bir kadın al-Zatary Kampi'ndaki sağlık ocağına gebe olarak

başvurmuştu. Erken evlendirmelerin çoğu ne yazık ki az miktardaki başlık parası karşılığında yapılıyor. Bu evlilikler kayıt dışı olduğundan kadınların hakları da korunmuyor ve bu durum kadınlar aleyhine çirkin bir şekilde kullanılabilir. Bu evliliklerden doğan çocukların kaydı tutulmadığından doğum belgeleri de çıkarılamıyor." dedi.

Henüz büyüme çağındaki olan ve âdeta satılırcasına evlendirilen bu kızların yeni aileleri yanında "hizmetçi" olarak çalıştırıldıklarına da dikkat çeken Dr. Mahfuz; "Suriyeli kızlar yeni aile fertleri tarafından bile tacize uğrayabiliyorlar. Zaten az olan hakları tamamen gasp ediliyor. Küçük yaşları nedeniyle bu kadar kalabalık ailelere -hele çocuk da olduysa- hizmet etmekte zorlanıyorlar." diyor.

Muta evliliklerinin (bir ay gibi anlaşmalı süreli evlilikler) de yaygın olduğu bu kamplarda tam 11 kez bu şekilde evlenen erkekler var. al-Zatary Kampi'ndaki evliliklerin yaklaşık %60'ının küçük yaşta yapılan evlilikler olduğu bildirilmekte.

Erken evlenmenin kızların hayatlarının her aşamasında pek çok olumsuz etkisi oluyor.

REJİM GÜÇLERİNİN HEDEF ALDIĞI SIVİLLER

Suriye rejim güçleri tarafından hedef alınan siviller, hedef alınma nedenleri ve önceliğine göre birkaç sınıfa ayrılabilir. Buna göre hedef alınan gruplar şöyle sıralanabilir:

1. Rejime karşı savaştan silahlı örgütlere bağlı direnişçilerin aileleri. Direnişin derinliğini temsil eden bu kesim, direnişçilerden intikam almak isteyen rejim güçlerinin açık hedefi durumundadır. Direnişçilerin akrabaları olmaları dışında hiçbir suçu bulunmayan bu masum insanlar sayısız gözaltı, suikast, işkence ve katliama maruz kalmaktadır. Rejim, toplumun namusu ve iffeti olarak kabul edilen kadınları bilhassa hedef almakta ve onlara yönelik pek çok acımasız ve sistematik uygulamaya başvurmaktadır. Rejim güçleri ayrıca, direnişçileri barındırdığını veya yardım ettiğini iddia ettikleri mahallerin tamamını hedef alacak kadar ileri gitmektedir.

2. Yaralı direnişçileri tedavi eden veya yardımcı olan sahra hastanelerinin doktorları ve sağlık çalışanları. Aralarında

SiHiÖ'nün de bulunduğu birçok kurum ve kuruluşun verdiği istatistiksel bilgiler, sadece 2013 yılında rejim güçlerinin gerçekleştirdiği baskın ve saldırılarda 327 sağlık çalışanının hayatını kaybettiğini, aynı süre içerisinde yaklaşık 3.250 sağlık çalışanının da gözaltına alındığını göstermektedir. Ancak kesin olan şu ki, 2015'e gelindiğinde daha da yükselmiş olsa bile, bu rakamlar gerçek sayının çok çok altındadır. Hedef alınmaları sebebiyle birçok sağlık çalışanı komşu ülkelere kaçmak durumunda kalmıştır.

3. İnsani yardım, lojistik çalışmalar, medya alanları vb. askerî olmayan direniş faaliyetlerine katılanlar. Bu alanlar genellikle barındırdığı yüksek riskler nedeniyle askerî faaliyetlere katılması tercih edilmeyen kadınlar tarafından doldurulmaktadır. Ancak görece güvenli kabul edilen bu

alanlarda faaliyet gösteren kadınlar suikast, gözaltı ve işkenceye uğramaktan kurtulamamaktadır.

4. Mezhebî sürtüşme bölgelerinde bulunanlar. Kişilerin he-

def haline getirilmesinde meselenin mezhep boyutu da söz konusudur. Savaş öncesi dönemde bir arada yaşanan bu bölgeler, iç savaşla birlikte en tehlikeli yerler sıralamasında başlarda gelmektedir.

Yukarıda belirtilen tehlikelerle karşı karşıya kalan grupların büyük bir kısmını kadınlar teşkil etmektedir. İç savaşın başladığı günden itibaren aralıksız devam eden günlük saldırı ve bombardımanlar sebebiyle yaralı sayısının sürekli arttığı ülkede, üç yıl içinde 1,1 milyon kişinin yaralandığını bildiren SİHİÖ'ye göre, yaralıların %45'ini kadın ve çocuklar oluşturmaktadır. Ayrıca engelli veya amputasyona uğramış yaralı sayısı da aynı süre zarfında 120 bine yaklaşmıştır (%10-15).

Kuzey Hama kırsalında bir doktor özellikle varil bombası kullanılmaya başlandıktan sonra yaralı kadın ve çocuk oranının %80'lere yaklaştığını belirtmiştir.

Yaralıların Tedavisi

Suriye'de yaralanmak çok zorlu ve engellerle dolu çileli bir sürecin başlangıcı demek. Zira ülkedeki özel ve sahra hastaneleri sürekli olarak yoğun saldırı ve bombardıman altında. İlk üç yıl içinde bombardımanlar nedeniyle atıl duruma düşen ve ekipmanları yağmalanan hastane sayısı mevcut hastanelerin %45'ine yakın. Bu durum da yaralı ve hastaların tedavi alma süreçlerini zora sokmakta ve tedavi olma şanslarını azaltmakta. Ayrıca, sağlık kadrolarının ve çalışanlarının hedef alınması, bu kişilerin Suriye dışına çıkmasına neden olduğundan ülkede sağlık hizmetlerinin çeşitliliği de azalmış durumda. Öyle ki pratisyen hekimler, diş hekimleri hatta veteriner hekimlerin uzmanlık gerektiren cerrahi müdahalelerde bulunmak zorunda kaldıkları kaydedilmekte. Bu da doğal olarak hastaların genel durumlarının bozulmasına veya hayatlarını kaybetmesine sebep olmakta. Tedaviye muhtaç kadınların karşılaştığı zorluklarla ilgili görüştüğümüz Bunyan adlı yardım kuruluşunun genç gönüllüler kolu sorumlusu Dr. Suhayb İdris; "Rejim güçlerinin 2014 yılı başlarında başlattığı varil

bombası saldırılarında, ilk olarak belli yerler, özellikle de hastaneler hedef alınıyordu. Tüm bu yapıların yanı sıra su ve elektrik şebekelelerinin de zarar görmesinden sonra direnişçiler, hastaları ve sahra hastanelerinin tüm ekipmanlarını yaralı ve hastalar için çok da uygun olmayan kendi saklandıkları tünel ve mağaralara taşıyarak oralarda kurmaya başladılar. Buralarda özellikle doğum zamanı gelmiş hamile kadınlar, malzeme ve uzman ekip yokluğunda birçok hayati tehlikeyle karşı karşıya kalmakta." diyor.

Suriye'de birçok ilden çok sayıda yaralı kadın kaydedilmiştir. SİHİÖ'nün verilerine göre, İdlib'de yaralıların %50'sine yakını kadın ve çocuklardan oluşmaktadır (yaklaşık %30 çocuk, %20 kadın). Kuzey Hama kırsalında bir doktor özellikle varil bombası kullanılmaya başlandıktan sonra yaralı kadın ve çocuk oranının %80'lere yaklaştığını belirtmiştir. Bu oran Lazkiye kırsalında %30, Haseki'de %40 civarındadır. Deyrizor kentinde ise günlük ortalama bildirilen yaralı sayısı 12 iken, bunların yarısına yakını çocuk ve kadınlardan oluşmaktadır.

Yaralı Mülteci Kadınlar

Suriye dışına çıkarılan ve sayıları 130 bini aşan yaralıları arasındaki kadın oranı %20 civarındadır. Bu kadın yaralıları çoğunlukla Ürdün ve Türkiye’de tedavi görmektedir. Kadın yaralıların tedavi gördüğü hastanelerden birinin müdürü Ebu Muslim’in verdiği bilgilere göre, hastaneye gelen ve çoğu hava bom-

bardımanları sonucu yaralanan kadınların sayısı yaklaşık 1.100’dür. Bununla birlikte birçok kadın kronik rahatsızlıklar başta olmak üzere farklı sebeplerden dolayı da hastaneye başvurmaktadır. Toplam yaralı sayısının beşte birini oluşturan kadınların çoğu Halep, Humus, Hama ve İdlib’den getirilmektedir.

Yaralı Kadınların Hikâyeleri

Suriye-Türkiye sınırında bulunan Reyhanlı ilçesinde, Suriye’de rejim güçleri tarafından düzenlenen bir hava saldırısında yaralanan ve sağ bacağına kaybeden 18 yaşında bir genç kızla görüştük, adı Beyan. Halep kırsalında göç ettikleri yerde, kendisine isabet eden bir füze nedeniyle sağ bacağına kaybetmiş. Olayın üzerinden iki sene geçmiş olmasına rağmen konuşurken kelimeler boğazında düğümleniyordu. Reyhanlı’da lise son sınıf öğrencisi

olan Beyan’ın en büyük hayali eğitimi tamamlamak. Bu hikâyede çarpıcı ve dikkat çeken kişi ise Beyan’ın annesi. Bir terzihanede günde dokuz saat çalışan bu kadın, Beyan’ın rahat etmesi için çok büyük çaba sarf ediyor; banyosu dâhil kızının her şeyine koşuyor.

4 Aralık 2013 tarihinde Halep kırsalında bir fırının önünde beklerken atılan füzenin yakınına düşmesi sonucu sağ bacağına kaybeden Beyan, olaydan sonra Horeytan Sahra

Hastanesi'ne götürülmüş. Buradan da operasyon geçirmesi için Türkiye'nin Kilis şehrinde bir hastaneye sevk edilmiş. Doktorların kangren olan bacağın kesilmesi gerektiğine karar vermesi üzerine Beyan hızlı bir şekilde Antakya'daki Araştırma Hastanesi'ne götürülmüş. Burada gerçekleştirilen operasyonla sağ bacak ampute edilerek yerine protez bacak takılmış, ancak Beyan bu bacağı kullanamadığını söylüyor. En büyük hayalinin kalp cerrahisi olmak olduğunu anlatan Beyan; "Hep kalp cerrahisi olmayı hayal etmiştim ve inşallah azim ve iradeyle bu hayalimi gerçekleştireceğim." diyor.

Yaralı Suriyeli kadınlar çilelerini sessizce çekiyor. Sıkıntıları bilinmesine karşın yaşadıklarının boyutları tah-

min edilemiyor. Zira yaralanan veya kalıcı bir sakatlıkla karşı karşıya kalan birçok kadın kocası tarafından da terk ediliyor. Örneğin bombardımanda sol gözünü kaybeden bir kadın kocası tarafından terk edilmiş ve adam çocuklarını alıp kayıplara karışmış. Reyhanlı'da bir hastanede görüştüğümüz 1991 doğumlu, üç çocuk annesi Mona Hanım Nisan 2014'te evlerini hedef alan bir füze saldırısı sonrası yaralanmış. Sağ bacağı kopan ve sol ayağından ciddi yara alan bu genç kadın da kocası tarafından terk edilmiş. Bir başkasıyla evlenen eşi çocuklarını ona bırakmış ve hiç ilgilenmiyor. Üç çocukla birlikte ortada kalan bu masum kadın ne kocasının ne de ailesinin desteğini görüyor.

KİMSESİZ SURİYELİ KADINLAR

Kocalarını veya evi geçindiren erkek aile bireylerini kaybeden kadınların en acil çözülmesi gereken sorunlarından biri de karşılaştıkları ekonomik zorluklar. Gittikçe kötüleşen güvenlik durumu ve yolculuk yapmanın riskleri göz önüne alındığında, kadınların iş bulmadaki sıkıntıları ve çalışmalarının doğuracağı tehlikeleri tahmin etmek zor olmasa gerek. Bu konuyla ilgili görüşlerini aldığımız Dr. Suheyy İdris bize şunları anlatıyor: “Suriyeli kadınlar can güvenliklerinin kalmadığı savaş ortamında hayatta kalabilmek için büyük mücadele veriyor. Ancak her geçen gün daha da artan sıkıntılar onları ruhsal ve bedensel olarak derinden etkiliyor. Bir türlü bitmek bilmeyen bu savaşta erkeklerin de sorumluluklarını üstlenen Suriyeli kadınlar, çocuklarının geçimini temin etmeye çalışıyor ve ne yazık ki, hastalıklı ruha sahip insanlar tarafından kullanılmaya çok açık hedefler haline geliyorlar.”

Kendilerini yabancı bir ülkede bulan ve bakacak kimseleri olmayan yaralı kadınların durumu da içeridekilere daha iyi değil. BMMYK’nın verilerine göre yaklaşık 145 bin Suriyeli kadın tek başına evini idare etmektedir. Bu rakam, sayıları yarım milyonu aşan mülteci kadınların dörtte birinden fazlasını ifade etmektedir. Bu durum kadınların çoğu için yıkıcı bir tecrübeydir. Bu sıkıntıları çeken kadınlara sağlanabilecek en büyük kolaylık ise maddi destektir. Uluslararası bir yardım kuruluşunun Ürdün şubesi müdürü Dr. Oma Kandlyeva bu konuda şunları söylüyor: “Kadınların başında olduğu ailelerin aldığı maddi destekler, o ailelerin günlük hayatında önemli farklılıklar yaratıyor. Bu tarz yardımlar ailenin kendini geçindirmesine katkı sağlarken istismarı da önemli ölçüde engelliyor. Paraya ihtiyacı olan mülteci kadınların en çok maruz kaldığı istismar şekli ise küçük

Bir türlü bitmek bilmeyen bu savaşta erkeklerin de sorumluluklarını üstlenen Suriyeli kadınlar, çocuklarının geçimini temin etmeye çalışıyor.

Kadınların
geçindirdikleri
aileler genel olarak
mültecilere destek
veren kuruluşların
ve özellikle kadın
örgütlerinin yardım
listelerinde ilk
sırada gelmektedir.

yaşta evlendirilmeleri. Savaşla birlikte evin geçimini temin etmek zorunda kalan kadınlar, maddi sorunlarını çözmek ve ailenin ihtiyaçlarını karşılamak için varsa kızlarını yaşı küçük olsun olmasın evlendirmek zorunda kalabiliyor. Ancak hayat şartlarının tüm zorluğuna rağmen bu çarkın içine girmeye direnen çoğu anne, kızlarına bu acı tecrübeyi yaşatmamak için elinden gelen her türlü gayreti sonuna kadar gösteriyor.”

Nur Hanım 42 yaşında, Lübnan’da yaşayan Suriyeli bir anne. Kızının erken evlenmesi fikrine kesinlikle karşı olduğunu belirterek; “Allah göstermesin. Sırf yaşadığımız maddi zorluklardan kurtulmak için kızımı evlendirmeyeceğim. Bunu yapmadan önce gözlerimi çıkarıp ona yedirmeyi yeğlerim.” diyor.

Ürdün’de mültecilere yönelik maddi yardımların yaklaşık %40’ı evlerini geçindirmek zorunda olan yalnız kadınların ailelerine yapılmaktadır. Kadınların geçindirdikleri aileler genel olarak mültecilere destek veren kuruluşların ve özellikle kadın örgütlerinin yardım listelerinde ilk sırada gelmektedir. Zira ailelerine bakan kadınlar her türlü fiziksel ve ruhsal yıpranmaya ve çeşitli şekillerde istismara açık hedef durumundadır. Kahire’deki Hizmetler ve Psikososyal Destek Eğitimi Enstitüsü raporlarına göre, ailelerine bakan ve evi tek başına geçindirmeye çalışan kadınlar arasında depresyon ve strese bağlı psikolojik rahatsızlıklara yakalanma riski diğerlerine göre daha fazladır.

Bizimle konuşan ve yaşadıklarını aktarmamıza izin veren eski tutuklu bir kadınla görüştük. 1995 doğumlu bu kadın, dört kız kardeşi ve erkek kardeşiyle birlikte iltica edilen ülkelerin birinde yaşıyor. Anne babası vefat eden ve kalacak yeri olmayan bu hanıma yaşadıklarını ve sıkıntılarını sordüğümüzda; “Yardıma ihtiyacım var, kalacak yer dâhil hiçbir şeyimiz yok. 19 yaşındayım ve beş kardeşimden sorumluyum. Kalacak yerimiz olmadığından her gün farklı insanların yanında kalmak zorundayız.” diyor. Tek düşüncesi okulunu bitirip güzel bir hayat kurmak olması gerekirken o, beş kardeşine

kalacak yer ve yiyecek bulmak gibi temel ihtiyaçların peşinde koşuyor. Zira kelimenin tam anlamıyla evsiz hayatı yaşıyorlar.

İman 28 yaşında, İdlib’in al-Numan kasabasından göç eden Suriyeli bir dul. Şu an Antakya’da yaşıyor. Beş yaşında bir kızı olan İman’ın ekonomik durumu çok kötü. Savaştan önce 10 yıllık eşiyle birlikte Şam’daki Zeynebiye mahallesinde yaşıyor-muş. Şii olan mahalle sakinlerinin tehdit, baskı ve yağmalamalarına dayanamayarak göç etmek zorunda kaldıklarını söyleyen İman; “Zeynebiye mahallesinde evimiz ve mobilya mağazamız vardı. Evimizi ve

mağazamızı yağmalayan Şiiler, oradan ayrılmazsak bizi öldüreceklerini söyleyerek tehdit ettiler. Korktuk ve al-Maarra'ya kaçtık. Orada küçükbaş hayvan ticareti yapmaya başlayan kocamın borçları arttıkça arttı. Sonunda bir gün çalıştığı yerin yakınına düşen bir füze nedeniyle de şehit oldu.” diyor. Kızı Hiba'ya protez takılması gerektiğinden Türkiye'ye geldiğini söyleyen İman; “Çok pahalı olan bu operasyonun masraflarını karşılayacak dernek veya vakıf aramak için Türkiye'ye geldim. Sadece kızımın ameliyatına yetecek parayı bulmak için...” diye

ekliyor. Kocasının ailesinin sahip çıkmadığı İman'a hâlâ yardım eden kimse yok. Dikiş nakış kursuna giden İman'ın hayali bir terzihanede çalışıp kendisine ve kızına yetecek kadar para kazanabilmek.

Az da olsa kendilerine ve çocuklarına yetecek kadar para kazanabilecekleri bir iş arayan Suriyeli kadınların yolu çoğu zaman tehlike ve sıkıntılarla kuşatılmış durumda. Yabancı bir ülkede yaşamak zorunda kalan ve ciddi şekilde paraya ihtiyacı olan bu kadınların istismara maruz kalma riskleri de çok fazla. Bu kadınlara

karşı gerek çalıştıkları iş yerlerindeki tacizler gerekse toplumun davranışları maalesef giderek kötüleşmekte. Örneğin, 24 yaşındaki Beydaa, kocası gözaltına alındıktan sonra İdlib'in al-Numan kasabasından Antakya'ya göç etmek zorunda kalanlardan biri. Çok büyük maddi sıkıntılar yaşayan Beydaa'ya bu süreçte yardım eden tek kişi ise aynı şekilde kötü durumda olan erkek kardeşi. Birçok yerde çalışmayı deneyen Beydaa'nın çalışma hayatı karşılaştığı tacizlerden dolayı hep kısa sürmüştü. Baydaa yaşadıklarını şöyle anlatıyor: "İnsani yardım sektöründeki bir kuruluşa

bağlı bir atölyede çalışıyordum ve çok mutluydum. Ancak oradaki birinin tacizlerine dayanamayarak bu işi bıraktım ve çarşıda iş aramaya koyuldum. Daha sonra diğer Türk işçilerle birlikte bir ayakkabı atölyesinde çalışmaya başladım ama orada da gereksiz iltifatlardan ve tacizlerden usandım. Patronum elini omzuma atmaya çalıştı, ben de bir şekilde itekleyerek uzaklaştırdım. O da bana kızarak 'Kendine ve çocuklarıma ekme götürmek istiyorsan bunlara alışmalısın, sen kendini ne sanıyorsun!' dedi, ben de oradan ayrıldım."

DİRENİŞİN SURİYELİ KADINLAR ÜZERİNDEKİ OLUMLU ETKİLERİ

Suriyeli kadın, on yıllardır her türlü sistematik zulme ve baskıya uğrayan ve hakları gasp edilen halkına yardım etmek için ön saflardaki yerini almıştır.

Hiçbir birey, büyük insani krizlerin yaşandığı dönemlerde halkın karşılaştığı adaletsizlik ve zulüm karşısında sessiz kalmamalıdır. Böyle bir tavır benimsemek bireye onurlu bir duruş sağlamaktadır. Suriyeli kadın, Mart 2011'de başkent Şam'da başlayan ilk gösteriyle birlikte artık sıradan bir kadın olmaktan çıkıp farklı bir konum kazanmıştır. Halk kendi haklarını ve özgürlüklerini talep etmek için sokaklara döküldüğünde, ailenin tüm fertleri bu sürece dâhil olmuştur. Suriye kadını Suriye'deki direniş boyunca büyük kahramanlıklar göstermiş ve bu sürece önemli katkılar sağlamış, büyük bir fedakârlıkla direnişe destek vermiştir. Suriye'de kadınlar zulme karşı çıkan eşlerinin yanında, onlarla birlikte mücadele vermektedir. Zira kocanın zulme karşı verdiği direniş mücadelesinde ona destek olmamak eşlik kavramıyla örtüşecek bir tutum değildir. Kendi dünyalarında hiçbir şey yapmadıklarını düşünen kadınlar, aslında eşlerine destek vererek en büyük işi yapmaya başlamıştır. Arap toplumlarındaki pasif kadın figürünü değiştiren ve teslim olmanın bir seçenek olmadığına inanan Suriyeli kadınlar, bu koşullarda sorumluluk alarak yapılması gereken işi ve üstlenilmesi gereken rolü koşulsuz kabul etmiştir. Bu da bu durumun getirdiği bütün zorluklara rağmen Suriyeli kadınların daha sağlam ve kararlı durmalarını sağlamıştır. Zira bir anda ailenin geçimini temin eden tek kişi oluşunu gören kadının hayata yenilmeye hakkı yoktur. Yenilmeyip karşı koyması gereken Suriyeli kadınlar da tüm korkularından sıyrılıp

hayata tutunmaya başlamıştır. Artık Suriyeli kadın, on yıllardır her türlü sistematik zulme ve baskıya uğrayan ve hakları gasp edilen halkına yardım etmek için ön saflardaki yerini almıştır.

Suriye direnişindeki kararlılığın kadınların sebatından kaynaklandığını belirten Farah al-Atasy; "Buna örnek, kadınların direnişin tüm aşamalarında yer almasıdır. Kadınlar ilk günden itibaren yapılan gösteri ve eylemlerde aktif rol almıştır. Direnişin silahlı mücadeleye dönüşmesiyle kadınların rolü de değişmiştir. Artık kadınlar savaş alanında, erkeklerin yanında ön saflarda gerek lojistik ve manevi destek vererek gerekse tıbbi yardımda bulunarak direnişin başlıca kahramanlarından olmuştur. Zaman zaman sıcak savaşa da katılan Suriyeli kadınlar, bu süreçte büyük bir başarı hikâyesine imza atmıştır." diyor.

Suriye direnişinin topluma ve özellikle kadınlara kattığı sosyal değişimlere değinen Suriyeli Kadınlar Birliği aktivistlerinden Lubabe Tayfour ise, savaşın Suriyeli kadınların hayatına, doğasına, görev ve sorumluluklarına olumlu ve olumsuz etkilerine dikkat çekerek şunları söylüyor: "Medya kuruluşları ve araştırmacılar daha çok Suriye krizinin siyasi ve insani boyutlarına odaklanmış durumda. Oysa ki birçok alanda köklü değişiklikler yaşayan Suriyeli kadının sosyal statüsüyle ilgili çalışmalar da yapılabilir. Kadınlara hak ettikleri değerin verilmesi toplumun gelişimi açısından büyük önem taşımaktadır. Suriye toplumunun kadınlara zincir vuran muhafazakâr

tavrına rağmen, Suriyeli kadınlar bu zincirleri kırmayı ve barışçıl gösterilerin başladığı ilk günden itibaren her aşamada direnişe katılmayı başarmıştır. Erkeklerle yan yana gösterilere katılan, hatta liderlik ve öncülük eden kadınlar, daha sonra yaralıların yardımına koşmuş, silahlı mücadeleye maddi manevi destek olmuş, bazen de silah kuşanarak savaşa bilfiil katılmıştır. Bu katılım Suriyeli kadınlara daha önce sahip olmadıkları sosyal bir statü kazandırmıştır. Kadınlar artık toplumsal olaylara özgürce ve korkusuzca katılabilmektedir. Bu değişim kadının sosyal hayatını ve aile yapısını farklı alanlarda etkilemeye başlamıştır. İnsani ve millî görevlerini sahiplenen Suriyeli kadınlar, bütün benlikleriyle direnişe katılıyorlar. Barışçıl gösterilere katılmak, özgürlük ve adalet taleplerini her alanda dile getirmek, yetim ve muhtaç ailelere yardım eli uzatmak ve yaralılara müdahale edip yardım etmek Suriyeli kadınların yeni görevleri arasında sayılabilir. Ancak bu durum başka bir gerçeği daha ortaya çıkarmıştır. Bu faaliyetlere katılan kadınların evlerini, çocuklarını ve ailelerini ihmal etmesi Suriyeli erkeklerin kabul edebileceği bir durum değildir. Bu da direnişe katılan birçok kadının ailesinin parçalanmasına yol açmıştır.”

Devrim yaşayan toplumların içinde bulunduğu kaos ortamına ve bu durumun kadınlara etkisine de değinen Lubabe Tayfour; “Devrimlerin en tehlikeli yan etkisi, o toplumda yaşanan kaotik ortam ve kontrolsüz, plansız değişikliklerdir. Suriye direnişinin ana özelliği, özgürlük ve insanlık onuru için kendiliğinden gelişen bir halk ayaklanması oluşudur. Bu halk ayaklanmasını yönlendiren kimse olmamıştır. Bu süreçte ve takip eden aşamalarda da sosyal kaos başta olmak üzere oluşan kaotik ortam uzun süre devam edecektir. Bu sıkıntıların giderilmesi için değerli din adamlarına ve toplumda sözü geçen akil insanlara büyük sorumluluk düşmektedir. On-

ların görevi topluma İslam’ın kurallarını ve evrensel insani ve ahlaki değerleri hatırlatmaktır. Bundan sonraki süreçte genel olarak kadınların toplumsal hayata katılmaları dinen meşru kabul edilen ölçülerde sağlanmalıdır. Dinen meşru diyorum, yani İslam’la ilgisi olmayan gelenekler ve âdetlerle değil, zira İslam ve Kur’an-ı Kerim, kadınların haklarını, sorumluluklarını, dinî ve ahlaki yükümlülüklerini çok açık bir biçimde ortaya koymuştur.” diyor.

Suriye’deki direnişte aktif olan taraflar da Suriyeli kadınların direnişteki önemli rolüne dikkat çekmektedir. Bunyan adlı kuruluşun gençlik kolu sorumlusu Dr. Suhayb İdris, içerideki faaliyetlere kadınların katılımı ve rolüne dair sorduğumuz bir soruya cevaben; “Güvenlik sorunları ve özellikle kadınlara göre çok ağır olan şartlara rağmen, Suriyeli kadınlar bütün benlikleriyle her türlü zorluğa göğüs gerektirerek devrimin bütün aşamalarında aktif olarak yer almaktadır. Ancak muhafazakâr Suriye toplumunun bir kesimi, kadının direnişteki rolünü benimsemede hâlâ zorlanıyor. Özellikle Halep şehrinde, yaşanan zor günler ve güvenlik sorunları sebebiyle kadınların direnişe destekleri sınırlı kalmıştır. Ayrıca ne yazık ki rejimin rastgele tutuklamalarına maruz kalan kadınların tecavüze uğrama endişesi, kadınların direnişe daha etkili bir katılım göstermeleri önünde büyük bir engeldir. Ancak her şeye rağmen, ilk günden itibaren yapılan gösteri ve eylemlerde aktif olarak rol alan pek çok kadın, direnişin silahlı mücadeleye dönüşmesiyle savaş alanında, ön saflarda, erkeklerin yanında gerek lojistik ve manevi destek vererek gerekse tıbbi ilk yardımda bulunarak savaşa fiilî olarak katılmıştır. Bugün özgür bir Suriye için savaşan direnişçiler, kadınların sebatı olmasa kendilerinin de sebat edemeyeceğini ve dört yıldır verdikleri mücadeleyi sürdüremeyeceklerini söylüyorlar.” dedi.

Suriyeli kadınlar, bütün benlikleriyle direnişe katılıyorlar. Barışçıl gösterilere katılmak, özgürlük ve adalet taleplerini her alanda dile getirmek, yetim ve muhtaç ailelere yardım eli uzatmak ve yaralılara müdahale edip yardım etmek Suriyeli kadınların üstlendiği vazifelerin başında geliyor.

Suriye Direnişi ve Kadınların Mücadelesi

**Suriyeli kadınlar
artık devrimin
“yumuşak gücü”
haline gelmiştir.**

Suriyeli kadınlar savaşın tüm olumsuzluklarından nasibini almış durumda. Katledilen, yaralanan, gözaltına alınan, kaybolan, kaçırılan, tecavüze uğrayan ve mülteci olarak zor şartlarda yaşamak zorunda kalan kadınların sayısı erkeklerden az değil. Ancak her türlü zorluğuna rağmen kendini savaş alanında bulan Suriyeli kadın asla geri çekilmemiştir. Suriye’de sabrın ve hayatta kalma içgüdüsünün ilhamıyla ilgili çok çarpıcı örnekler yaşanmaktadır. Suriye halkı ve özellikle kadınlar, ancak uzun yıllarda edinilebilecek manevi kazanımları bu devrim sayesinde elde etmiştir. Bu durumun sonuçları ise gelecek nesillerde görülecektir. Onur mücadelesinde çok ağır bedeller ödeyen Suriyeli kadınların kazanımları şu şekilde sıralanabilir:

1. Suriyeli kadınlar -yeterli olmasa da- siyasi hareketin içine girmiştir. Artık kadını muhalefetin içinde görmek mümkün olmaktadır. Buna Ulusal Koalisyon ve Suriye Ulusal Konseyi de dâhildir.
2. Pasifliğinden ve sessizliğinden sıyrılıp sosyal yaşama katılmaya

başlayan Suriyeli kadın artık görsel, yazılı ve sosyal medyayı aktif bir şekilde kullanmaktadır. Hayır işlerine katılma konusunda yarışan kadınlar, eğitimden sağlığa çok çeşitli alanlarda topluma katkı sağlamaya başlamıştır. Suriyeli kadınlar artık devrimin “yumuşak gücü” haline gelmiştir.

3. Kadınların direnişteki en önemli kazanımlardan biri de bilinçlenmeleridir. Bu bilinci kazanırken yaşanan acı ve sıkıntılar, cehalet ve karanlıklarla kuşatılmış gelecek nesillerin kurtarılması için kadınların ödediği tarihî bir bedeldir. Zira kadın toplumunun aynasıdır.

4. Suriyeli kadın ailenin ekonomik dengesinde birincil ortak haline gelmiştir. Bu durum ona çok büyük sorumluluklar yüklemektedir. Ev işlerindeki sorumluluklarının haricinde ailenin geçimi ve evin temel ihtiyaçlarının karşılanması sadece kadınların omuzundadır. İçeride savaş durumu, dışarıdaysa mültecilik statüsü sebebiyle kadınların işi kat kat zorlaşmakta, bu olumsuzluklar sorunlarını ve yükümlülüklerini arttırmaktadır. Zor günler geçiren ülkenin kadınları güçlü olmak, omuzlarındaki yükün ve ailelerinin sorumluluğunu üstlenmek için bilinçlenmekle mükelleftir. Bu da kadının toplumundaki yerini güçlendirmektedir.

5. Suriyeli kadınlar birçok alanda liderlik ve öncülük etmeye başlamıştır. Suriye'nin artık kadın siyasi sembolleri vardır. Bunun yanı sıra sosyal hayatta eğitimden sağlığa, ekonomik faaliyetlerden bilinçlendirme çalışmalarına kadar pek çok konuda gerçekleştirdikleri işlerle öne çıkan çok sayıda kadın vardır. Arılar gibi çalışan birçok kadın örgütü ve derneği, devrim sonrası Suriye'nin siyasi ve sosyal haritasındaki yerini alacaktır.

6. Kadınlar, çoğu alanda yetersiz kaldıkları ve ehil olmadıkları yönündeki kalıplaşmış düşünce ve ön yargıları kırmaktadır. Arap toplumlarının genelinde olduğu gibi geleneksel olarak Suriye'de de kadınlar erkeğe göre daha zayıf ve yetersiz görülmektedir. Ancak devam eden devrim sürecinde Suriye'de kadına yüklenen rol, otomatik olarak toplumun kadının değerini düşüren ve yanlış konumlandıran bu yargılarından nispeten kurtulmasını sağlamıştır.

Suriyeli Kadınların Başarı Öyküleri

Suriyeli kadının yaşadığı bütün acı ve zorluklara rağmen başarılı olabileceğini ve her şeye göğüs gererek yolluna devam edebileceğini kanıtlayan birçok öykü var. Bu bölümde, yaşadıkları bütün acı ve sıkıntılara rağmen başarılı olmuş olağanüstü Suriyeli kadınların başarı öykülerine yer vereceğiz.

1965 doğumlu olan Lema, Esed rejiminin hapisanelerinde yıllarca kalmış eski bir tutuklu. Hafız Esed döneminde tutuklanan Lema, o günlerde (1981-1989) yaşadıklarını şöyle anlatıyor: “Gözaltının ilk döneminde dayak, elektrik, dolap ve uçan halı dedikleri bir aletle (tutuklunun yere yatırılıp her iki kol ve bacağının bağlanarak dövüldüğü işkence aleti) işkenceye maruz kaldım. O dönem bütün kadın tutuklular ağır cinsel şiddete de maruz kalıyordu.”

Lema'nın yaşadığı acılar, cezaevinden çıktıktan sonra hayatını sürdürmesine ve başarılı olmasına engel olmamış. Eğitimini tamamlayan ve hukuk fakültesini bitiren bu kahraman kadın, baroya kaydını yaptırdıktan sonra başlayan devrim süreciyle birlikte Suriye'den ayrılmak zorunda kalıncaya kadar avukatlık mesleğini layıkıyla yapmış. Yaşadıklarının üstesinden nasıl geldiğini soranlara; “Açıkçası uzun tutukluluk yılları ve kapkaranlık geceler bana hayata karşı daha güçlü, daha azimli ve çektiğim acılara karşı daha sabırlı olmayı öğretti. O yılları hatırladıkça üstümden sanki kara bulutlar geçip gitmiş gibi hissediyorum.” diye yanıt veriyor. Direniş başlayınca canını ve kızının canını düşündüğünden yurt dışına kaçmak zorunda kalmış. Ailesine bakan tek kişi olan Lema, eşinden yaklaşık bir buçuk yıldır haber alamıyor. Yine de hayatın zorluklarına yenik düşmeyen Lema, hâlihazırda Suriyeli Kadınlar Birliği'nde tutuklu kadınlar dosya sorumlusu olarak görev yapıyor.

Suriye'de acılara dayanma ve cesaret konusunda destan yazan pek çok şehit annesi var. Halkın bekasını, onurunu, özgürlüğünü ve toprağını savunurken şehit düşen vatan evlatları arkalarında gözü yaşlı, içi kan ağlayan ve yarası daima taze kalan ama yine de ayakta kalabilen, her şeyin bilincinde sabırlı, imanlı kadınlar bırakmış durumda.

Um Muntasır, dört erkek çocuk annesi. Bir oğlu çatışmalarda şehit düşmüş. Rejimin uyguladığı zulme pek yabancı sayılmaz. Zira babası 1980'lerde tutuklanarak uzun yıllar hapiste tutulmuş. Kimya fakültesinden mezun olan Um Muntasır, karşılaştığı bütün zorluklarla başa çıkabilecek güçlü, eğitilmiş, bilgili ve bilinçli kadınlardan biri. En büyük dileği, ömrü yettikçe şehit ailelerine elinden gelen yardımı yapmak. Bu dileği onu bir dikiş nakış atölyesi açmaya yöneltmiş. Reyhanlı'da açılan bu atölyeyle ilgili konuştuğumuz Um Muntasır, yaşadıklarını şu sözlerle anlatıyor: "Atölye açma fikri oğlum Muntasır öldükten sonra aklıma geldi. Oğlumun bir arkadaşının da desteğiyle sosyal yardım projesi olarak başlayan bu çalışmadan kazanılan paranın dörtte biri şehit ailelerine bağışlanıyor. Hayatta öğrendiğim en önemli şey, herkesin hiç kimseye muhtaç kalmayacak ve diğer insanlara yük olmayacak şekilde çalışması gerektiğidir. Yüce Allah'a ve adaletine inancımı ve güvenimi hiçbir zaman kaybetmedim. Bu proje bence bir ümmet projesidir."

Bu ve bunun gibi kalkınma projelerinin Suriye halkının yaşadığı trajediyi hafifletmek için çok önemli ve faydalı olduğunu söyleyen Um Muntasır, içeride ve dışarıdaki tüm ilgili kişi ve kuruluşlara seslenerek savaştan zarar gören insanlara yardım edebilecek bu tür sosyal kalkınma projelerini desteklemelerini istiyor.

Daha önce de belirtildiği gibi, Suriyeli kadınlar sığınmacı konumuna düştükleri andan itibaren ciddi bir varoluş mücadelesiyle karşı karşıya kalıyorlar. Bu uğurda birçok kadın teslim olmanın, başarmanın ve hayatta, ayakta kalabilmenin örneklerini sergiliyor. Başkalarına küçük ve basit görünen bu başarılar, onların ruhlarını yenilmişlik duygusundan kurtarmakta, imanlarını ve sabırlarını güçlendirmekte. Başarılan bu yüce görevler, belki de hayatı boyunca hiçbir zorlukla karşılaşmayan ve normal bir yaşantısı olan kadınların yapabileceği türden şeyler olmayabilir.

Sena 26 yaşında bekâr bir kız. Rejim güçleri tarafından evleri yıkıldıktan sonra Hama kırsalından (al-Latam-

na) kuzey İdlib kırsalındaki sığınma kamplarından birine gelmiş. Burada anne babası ve altı kardeşiyle birlikte bir çadırdaki yaşıyor. Bir eli eksik olarak engelli doğan Sena bu engeline ve yaşadığı tüm olumsuzluklara rağmen hayata çok olumlu ve umutla bakabiliyor. Kamp hayatıyla ilgili konuştuğumuzda hep şikâyet eden ve ihtiyaçlarını sıralayan kamptaki diğer kadınların aksine o, sorularımızı tüm iyimserlik ve pozitifliğiyle cevaplıyor.

Anne babasının sağlıklı olduğunu ve mevcut koşullara çok da yabancı olmadıkları basit bir hayat yaşadıklarını söyleyen Sena, bize engelinden ve engeline rağmen kolayca yapmaya alıştığı günlük işlerinden bahsediyor. Yaşadığı zorlukları ve çalışmaya başladığı dikiş atölyesindeki durumunu sorduğu-

muzda, ilk başlarda engeli nedeniyle utandığını ve kolunu pardösünün altında sakladığını, ancak yaptıklarıyla atölyenin en başarılı öğrencilerden olmaya başlayınca özgüvenin artmaya ve kendisiyle gurur duymaya başladığını söylüyor. Huzuru ve mutluluğu gözlemlerinden okunan Sena'nın en büyük dileği dikiş eğitimi bitince bir dikiş makinesi sahibi olmak. Gelecekte endişe duyup duymadığını sordüğümüzda; "Annem babam hayatta oldukları sürece hiçbir şeyden korkmam." diyor. Tekrar sordüğümüzda ise "Allah var!" diye cevap veriyor. Sena hayata gayet basit bir pencereden bakan, imanı derin bir insan. Onunla bu röportajı yapan arkadaşımız; "Sena beni çok hayrete düşüren biriydi. Daha önce onun kadar hayatla barışık birini hiç görmedim. Basit engelinin hayatını karartmasına izin vermeyen güzel, bilinçli bir genç kız." diyor.

Kendilerini geliştirecek ve çevrelerine daha aktif yöntemlerle yardım edecek alanlara yönelen Suriyeli kadınlar, yeni beceriler edinecekleri çeşitli kurs, eğitim semineri ve benzeri aktivitelere katılmayı da ihmal etmiyorlar. Reem al-Hammoud 20 yaşında bir genç kız. Suriye'de birçok zorlukla karşı karşıya kalmış. Yaşadığı travmaların en ciddiisi ise çivi bombasıyla yaralanmış olması. Geçirdiği başarısız ameliyatlara rağmen mücadele gücünü kaybetmeyen ve hayata

küsmeyen Reem'e yaşadıklarından edindiği kazanımları sordukumuzda; "Allah bana sabrı, güçlü kalmayı, insanlara yardım etme şevkini, zorluklarla başa çıkmayı nasip etti. İngilizce kursuna gittim ve mesleğimde tecrübe kazandım. Şimdi artık aileme ve ev bütçesine katkı sağlayabiliyorum." diyor. Reem'in yaşındaki kızlar genellikle onun kadar sakin ve ağırbaşlı değildir. Yaşamış olduğu acı tecrübe ve dramatik hayat, genç yaşına rağmen onu yaşatlarından çok daha olgun ve bilinçli biri yapmış. Bu sıkıntılara ve zorluklara nasıl meydan okuduğunu, bunlarla nasıl başa çıktığını sordukumuzda; "Sabretmek, Allah'ın kaderini kabul etmek, ailem ve onlara karşı duyduğum sevgi. Allah'ın 'Sabredenleri müjdele!' sözünü asla unutmadım." diyor. Reem'in en büyük hayali ise, eğitimi bitirmek ve kültürel konular başta olmak üzere kadınlara yardım edecek bir kadın hakları derneği kurmak.

Suriye'deki kadınlar fedakârlığın ve cesaretin en canlı örneklerini sergiliyor. Cesaretleri sadece silahlı çatışmalarla ve askerî operasyonlarla da sınırlı değil. Günlük hayata uyum sağlayabilmek ve hayatlarını sürdürebilmek için en az askerî operasyonları düzenleyenler kadar cesaret ve dayanma gücüne sahip olmak zorundalar. Bu örneklerden birini Suhayb İdris'ten dinliyoruz: "Um al-Joud 21 yaşında İngiliz dili ve edebiyatı bölümü öğrencisi bir genç kızdı. Yetimlere yardım eden bir kuruluşla bağışçıları arasında köprü görevi yapıyordu. Bu yolla yaklaşık 1.200 yetime destek sağlıyordu. Çok aktif bir şekilde devam ettirdiği bu çalışması derslerini etkilemiş ve okulunu bırakmak zorunda kalmıştı. Günün yarısından fazlasını bu faaliyetlere ayıracak kadar görevine sadıktı. Ancak al-Şiar mahallesine düşen bir varil bombası onu yaralı Halep'ten ve sevdiği yetimlerinden kopardı."

Um Firas 55 yaşında bir sosyal yardım projesi çalışanı. Pek parası yok ama çok zamanı ve yoğun şefkat duygusu var. İhtiyaç sahibi ailelere günlük ziyaretler düzenleyen bir yardım programında çalışıyor. Çoğu kez ölüm tehlikesiyle karşı karşıya kalmasına rağmen bunu hiç umursamayıp direnişçilere, ailelere ve özellikle yaşlı ve çocuklara gönülden destek vermek için her gün ölüme meydan okuyarak yola koyuluyor.

Suriyeli kadınlar çocuklarının eğitimi için her türlü fedakârlığı yapıyor. Örneğin Halep'te idealist bir kadın, kurtarılmış bölgede örnek olacak bir okul açmak için durmadan çalışıyordu. Normalde rejim güçlerinin kontrolündeki bölgede yaşayan bu cesur kadın, her gün hem de birçok erkeğin cesaret edemeyeceği şekilde, her iki bölge arasında gidip geliyor, yardımlar taşıyarak cesurca ve kahramanca çabalıyordu. Sonunda rejimin aranlar listesine giren bu kardeşimiz ailesiyle birlikte kurtarılmış bölgeden de göç etmek zorunda kaldı. Ancak hedefini gerçekleştiren ve hayal ettiği örnek okulu inşa eden bu harika insanın kurduğu okul, geçen yıl kurtarılmış bölgenin ilk mezunlarını verdi.

Hama'da direnişin ilk yılından itibaren aktif olarak yardım çalışmalarının içinde olan Um Ahmed, yaralılara yardım etmek için hastanelerde gönüllü olarak çalıştı. Birçok defa zor durumda kalan Um Ahmed, verdiği mücadele ve gerçekleştirdiği çalışmalarla pek çok yaralının hayatına kalmasına katkı sağladı. Birçok yarayı dikiş iğnesiyle ve siyah iplikle diktiğini söyleyen kardeşimiz, çoğu zaman şehitlerle birlikte aynı yerde bulunmak zorunda kaldığını anlattı. Çalışmalarına ve geniş yüreğinin verdiklerine devam eden bu kadın, etrafındaki bütün ölümlere rağmen her türlü zorluğa meydan okuyarak hayatta kalmayı başaranlardan.

Suriye'deki kadınlar fedakârlığın ve cesaretin en canlı örneklerini sergiliyor. Cesaretleri sadece silahlı çatışmalarla ve askerî operasyonlarla da sınırlı değil. Günlük hayata uyum sağlayabilmek ve hayatlarını sürdürebilmek için en az askerî operasyonları düzenleyenler kadar cesaret ve dayanma gücüne sahip olmak zorundalar.

SURİYELİ KADINLARA DESTEK İÇİN ÖNERİLER

Ülkenin geleceğini inşa etmede en büyük rol sahibi olacak olan Suriyeli kadınların etkili ve sürekli desteğe ihtiyacı var. Bunun için de kadınların ve toplumun bilinçlendirilmesi büyük önem arz ediyor. Uzman sosyolog ve psikologlar eşliğinde hem kadının toplumdaki yeri ve önemi konusunda kendine güven duymasını sağlayacak çalışmalar yapmak hem de toplumu kadınlarla ilgili olumsuz yargılardan kurtaracak projeler gerçekleştirmek gerekiyor. Bu çerçevede yapılabilecek çalışmalardan bazıları şöyle sıralanabilir:

- Toplumda bilinçli, üretken ve liderlik yönleri yüksek olan kadınlara tecrübe kazandırmak için yine kadınların öncülük edeceği, yeteneklerini ortaya çıkaracak özel projeler hazırlamak gerekmektedir.

- Suriyeli kadınlar, yeteneklerini çağın gerekliliklerine uygun biçimde geliştirmeye ve ekonomik olarak ellerini güçlendirmeye, bunun için de etkili bir yol göstericiye ihtiyaç duymaktadır. Bu amaçla yapılabilecek çeşitli aktiviteler söz konusudur. Örneğin dikiş nakış ve diğer el işleri, bilgisayar, yabancı dil vb. kurslar ve atölyeler açmak, kadınların kendi kendilerine ve topluma faydalı olmalarına imkân sağlayacaktır.

- Kadınları eğitim konusunda bilinçlendirmek ve bu konuda ihtiyaç duydukları desteği sağlamak gerekmektedir. Devrim sonrası Suriyeli kadınların sahip olduğu yeni özel ve merkezî konum, onların eğitimleri konusunu ilk sıraya taşımıştır. Suriyeli kadınlar artık etraflarında ve dünyada olan gelişmeleri bilmek ve anlamaya çalışmak zorundadır. Kadın-

ların omuzlarına yüklenen bu yüce görevin bilimsel bir yolla şekillendirilmesi gerekmektedir. Zira Suriyeli kadınlara eğitim desteği sunmak, hem kadınları hem de toplumun tamamını desteklemek anlamına gelmektedir.

- Kadınları hem kanunlar ve haklarıyla ilgili konularda hem de sağlık ve psikolojik destek alanlarında bilinçlendirecek özel programlar düzenleyerek desteklemek gerekmektedir.

- Suriyeli kadınların ilgilendikleri konuları ve çalıştıkları kurumları organize ederek belli alanlardaki yığılmaları engellemek ve çeşitliliği sağlamak, toplumun geleceğinin inşasında önemli bir adım olacaktır.

- Zor zamanlar geçiren eski tutuklu kadınların yaşadıkları travmalardan kurtulmaları ve yeni hayatlarına adapte olmaları için toplu aktiviteler ve rehabilitasyon çalışmaları gerçekleştirilmelidir.

- Gözaltına alınan ve/veya tecavüze uğrayan kadınların yaşadıkları acı tecrü-

belerin yıkıcı etkilerinden kurtulup hayata tutunmaları için iş/meslek sahibi olmalarına yönelik çalışmalar yapılması gerekmektedir.

- Gözaltına alınan ve/veya tecavüze uğrayan kadınların ailelerini yaşıyan acı olayın kadınlar üzerindeki etkileri konusunda bilinçlendirmek ve onlara sahip çıkmanın yollarını göstermek, aksi takdirde bu sürecin intiharla sonuçlanabileceğini anlatmak gerekmektedir.

- Suriyeli kadının kendisini geliştirmesi artık çok daha önemlidir. Toplumdaki her başarının arkasında olan bu gelişmeyi sağlayabilmenin en kestirme yolu ise iç motivasyonu arttıran, devamlılığı sağlayan ve kişiliği geliştiren hedefe yönelik düzenlenmiş gelişim kurslarıdır. Bu gibi kurslar uzmanları tarafından verildiğinde insanların hayatlarında olumlu değişiklikler söz konusu olacaktır.

- Türkiye'den farklı kadın grupları ve kuruluşlar, Suriyeli kadın kuruluşları ile daha yakın iş birliği yaparak sorunların aşılmasında güçlerini birleştirmelidir.

Suriyeli kadınların etkili ve sürekli desteğe ihtiyacı var. Bunun için de kadınların ve toplumun bilinçlendirilmesi büyük önem arz ediyor.

SONUÇ

- Direnişin başladığı günden bu yana Suriyeli kadınlar her türlü şiddete maruz kalmaktadır. Savaş ne yazık ki asker-sivil veya kadın-erkek ayrımı yapmaksızın cinayetlerine devam etmektedir.
- Tutuklanan veya cinsel istismara uğrayan kadınlar, bir de içinde bulundukları toplumun kendilerine destek vermemesinden kaynaklanan toplumsal şiddete maruz kalmaktadır. İnsanların dışlayan, kenara iten, marjinalleştiren ve yalnızlaştıran olumsuz tavırları bu kadınların hayatını daha da zorlaştırmaktadır.
- Suriyeli mülteciler konusu başlı başına devasa bir insani kriz haline gelmiş durumdadır. Günlük hayatın her ayrıntısında karşılaşılan sorunlar, bulunulan şehir veya ülke halkının olumsuz bakış, tavır ve davranışları, kadınların hayatını daha da zorlaştırmaktadır.
- Rejim güçleri ve farklı silahlı gruplar arasındaki çatışmalar nedeniyle Suriyeli kadınlar her an ölüm ve yaralanma

tehlikesi altındadır. Güvenlik sorunu sebebiyle tedavi olamayan veya tedavi süreci tamamlanamayan kadınları bekleyen bir başka tehlike de kötü olan ekonomik durum ve hastanelerin içinde bulunduğu imkânsızlıklardır.

- Bakacak kimsesi olmayan Suriyeli kadınlar günlük ihtiyaçlarını dahi karşılamada zorlanmaktadır. Özellikle küçük çocukları olan kadınlar için geçimlerini temin etmek daha zor ve sıkıntılı olmaktadır. İş aramaya çıktıklarında kötü davranışlara ve istismara maruz kalabilen bu kadınlar, genellikle çok az paralar karşılığında çalışmaktadır.

- Suriyeli kadınlar, devrim boyunca yaşadıkları sıkıntı ve zorluklara rağmen birçok başarı hikâyesine imza atmıştır. Acıların üstesinden gelebilen, umutlu bir geleceğin temellerini atabilen ve sorunlarını çözmeyi başarabilen kadınlar, direnişin kendilerine kattığı sosyal, kültürel ve siyasi kimlikle toplumda artık farklı konumlarda söz sahibi olmakta ve her seviyede etkili rol oynamaktadır.

İHH
İNSANİ VE SOSYAL
ARAřTIRMALAR MERKEZİ

Büyük Karaman Cd. Taylasan Sk.
No.3 Fatih - İstanbul - Türkiye
Tel: 0212 631 21 21 • www.ihh.org.tr
www.ihhakademi.com